

מקשה הגמרא על דברי רבי זירא: וְהָיָה הַקִּטְרָה אֲבָרִים וּפְדִירִים
שאפילו שיש אחריה את עבודת תרומת הדרן נחשבת 'עבודה
תמה' וזר חייב עליה, וסברה הגמרא שהטעם לכך משום שזמן
הקטרת האברים מתחיל מבעוד יום ואילו תרומת הדרן זמנה רק
בלילה, ולכך אינה המשיך להקטרת אברים ופדירים, והיא נחשבת
עבודה תמה. והוא הדין לגבי סידור המערכה, אף שיש אחריה
עוד סידור שני גזירי עצים, מכל מקום כיון שהם נעשים בזמנים
שונים, שסידור המערכה זמנו רק בלילה וסידור שני גזירי עצים
זמנו רק ביום, תיחשב עבודת סידור עצי המערכה כעבודה תמה,
ויתחייב הזר המסדר.

מתרצת הגמרא: לעולם עבודת סידור המערכה אינה עבודה
תמה, מחמת סידור שני גזירי עצים שנעשה אחריה, ואף שנעשים
בשני זמנים, והטעם שהקטרת אברים ופדירים נחשבת לעבודה
תמה למרות שיש אחריה תרומת הדרן, משום שהקטרת האברים
והפדירים סוף עבודה דִּימָמָא היא, שהיא טפילה ונמשכת אחר שאר
העבודות שנעשו בקרבנות מבעוד יום, ואין תרומת הדרן שייכת
להקטרה זו, ולכן ההקטרה נחשבת כעבודה תמה שזר חייב עליה.
הגמרא ממשיכה להקשות: וְהָיָה תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, שיש אחריה עבודת
הוצאת הדרן, ואף על פי כן זר חייב עליה, וסברה הגמרא שהטעם
הוא משום שתרומת הדרן והוצאת הדרן נעשות בשני זמנים
שונים, שהתרומה נעשית רק בלילה ואילו ההוצאה יכולה
להיעשות גם ביום, ואם כן ודאי שסידור המערכה שזמנו רק
בלילה, אינו שייך לסידור הגזירין שזמנו רק ביום. ולפי זה יש
להחשיב את סידור המערכה ל'עבודה תמה'. מתרצת הגמרא:
הטעם שתרומת הדרן נחשבת ל'עבודה תמה' אף שיש אחריה
הוצאת הדרן אינו משום שהן נעשות בשני זמנים שונים, אלא
משום שתרומת הדרן תחילת עבודה דִּימָמָא היא, ואין הוצאת
הדרן שנעשית גם בלילה שייכת לה. ומסייעת הגמרא לכך
שתרומת הדרן נחשבת תחילת עבודת היום, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִם
קָדַשׁ הַכֹּהֵן אֶת יָדָיו לְתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן, לְמַחֵר אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ,
אף שכל כהן חייב בקידוש ידים ורגלים בתחילת עבודה, כיון
שְׂבָבֵךְ קָדַשׁ מִתְחַלֵּת עֲבוּדָה, הרי שתרומת הדרן נחשבת כתחילת
עבודת היום. ולאחר שנדחו השאלות על רבי זירא שבה הגמרא
לקושיתו של רבי יוצא על רבי יוחנן: אֵלָּא קִשְׁיָא הִדְּבַן מִצִּינוֹ
עבודה שיש אחריה עוד עבודה וזר חייב עליה.

מביאה הגמרא את המאמר של רבי יוחנן בלשון אחר: אֵלָּא אִי
אֲתָמֶר, הֲכִי אֲתָמֶר, אֲמַר רַבִּי אֲסִי אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְר' שְׁסִידֵר שְׁנֵי גִזְרֵי
עֲצִים חֲיִיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִימִם, והטעם הואיל וְעֲבוּדָה תְּמָהּ היא,
משום שאין עבודה נוספת אחריה, ולכך זר חייב עליה.

מקשה הגמרא אף על נוסח זה: מִתְקִיף לָהּ רַבָּא, אֵלָּא מַעֲתָה
שסידור הגזירין הוא 'עבודה תמה' וזר חייב עליה מיתה, תִּפְעִי
פִּיִּים יֵהָא צוֹרֵךְ לַעֲשׂוֹת עָלָיו פִּיִּים. תמזה הגמרא על קושיית רבא:
וְכִי לֹא בְּעֵינֵי פִיִּים, וְהִתְנָה, מִי שֹׁכֵחַ בְּתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן יוֹכֵחַ בְּסִידוֹר
שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים, ונמצא שאכן סידור שני גזירי עצים נעשה על ידי
פייס. הגמרא מבארת את קושיית רבא: הֲכִי קָאָמַר – זו היתה כוונת
רבא בקושייתו, אם אכן זו עבודה חשובה, וְפִיִּים לָהּ בְּפִנֵּי עֲצָמָה,
ולא רק כצירוף לפייס של תרומת הדרן. מתרצת הגמרא:
בְּדִאמְרֵין – כפי שנאמר לעיל (כב.) שאכן מתחילה תקנו לתרומת
הדרן ולסידור הגזירין שני פייסות נפרדים, אלא שראו חכמים
שנמנעו הכהנים מלבוא לפייס על תרומת הדרן משום שלא היתה
חשובה בעיניהם, לכך הוסיפו לומר שמי שזכה בתרומת הדרן
יוכה גם בסידור שני גזירי עצים, ובכך יבואו כהנים רבים.

הגמרא מקשה על משמעות דברי רבא בקושייתו. מקשה הגמרא:
לְמִימָרָא – משמע מתוך דברי רבא, וְעֲבוּדָה תְּמָהּ וְזֵר חֲיִיב עָלֶיהָ
מִיתָה, בְּעֵינֵי פִיִּים – רק היא צריכה פייס בפני עצמה, אבל עבודה
שֵׁאִין וְר' חֲיִיב עָלֶיהָ מִיתָה, לֹא בְּעֵינֵי פִיִּים בפני עצמה, וְהָיָה שְׁחִיטָה,
שהיא כשרה בזר, ואף על פי כן מפייסים עליה בפני עצמה.

מתרצת הגמרא: שֵׁאִין שְׁחִיטָה, תְּחִלָּתָה עֲבוּדָה דִּימָמָא היא – כיון
שהיא תחילת עבודת התמיד לכך חשובה היא בעיני הכהנים,
ולכך אף שכשרה בזר מפייסים עליה בפני עצמה.
מוסיפה הגמרא להקשות על מה שמשמע מדברי רבא שאין
מפייסים אלא על עבודה תמה: לְמִימָרָא דִּרְק עֲבוּדָה תְּמָה בְּעֵי פִיִּים,
אבל עבודה שֵׁאִין אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה לֹא בְּעֵי פִיִּים, וְהָיָה מִצִּינוֹ הַקִּטְרָה
אֲבָרִים וּפְדִירִים שמפייסים עליה אף שפעמים יש אחריה עבודה של
תרומת הדרן. מתרצת הגמרא: שונה הקטרת אברים ופדירים,
שאף כשהיא נעשית בלילה (ותרומת הדרן נעשית אחריה) מכל
מקום סוף עבודה דִּימָמָא היא, וכיון שהיא משלימה את עבודת
היום היא נחשבת עבודה תמה, ותרומת הדרן שנעשית אחריה
אינה נחשבת כהמשך לעבודה זו.

הגמרא מוסיפה להקשות: הֲרִי מִצִּינוֹ תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן שפעמים יש
אחריה עבודה של הוצאת הדרן, ואף על פי כן היו מפייסים עליה.
מתרצת הגמרא: אכן מעיקר הדין לא היו צריכים לפייס עליה
אלא שתקנו לה פייס משום מַעֲשֵׂה שְׁחִיטָה שבאו לידי תקלה
כמבואר במשנה לעיל (כב.) שנשברה רגלו של כהן.
הגמרא מסייעת לדברי רבי יוחנן שזר שסידר שני גזירי עצים חייב
משום שהיא עבודה תמה: אֲמַר מִר זוטרא, וְאִיתִימָא רַב אֲשִׁי, אִף
אֲנִי נָמִי תִּנְיָנָא במשנה להלן, אֲמַר לָהֶם הַמְּמוֹנָה צִאוּ וְרֵאוּ אִם הִגִּיעַ
זְמַן הַשְׁחִיטָה, וְאֵלּוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן סִידוֹר גִּזְרֵי עֲצִים לֹא קָתַנִּי – לא
הוזכר במשנה שאמר להם לראות אם הגיע זמן סידור הגזירין
שהוא קודם לשחיטת התמיד, ומכך משמע שסידור הגזירין הוא
עבודת לילה והוא גמר סידור המערכה, ואם כן סידור האיברים
שלאחריו הוא עבודת יום והוא תחילת עבודה חדשה ואינו גמר
סידור המערכה, ולכך סידור הגזירין נחשב 'עבודה תמה'. דוחה
הגמרא: אכן סידור הגזירין נחשב לעבודת יום, והטעם שהממונה
לא הכריז עליה, משום שדוקא הָךְ – שחיטה, לֵילִית לָהּ תִּפְקִינָתָא –
שאם ישחטו קודם שהאיר היום אין לה תקנה, משום שאם נעשתה
בלילה הוזב פסול, קָתַנִּי הִטְרִיחוּ לַעֲלוֹת לִרְאוֹת אִם הָאִיר הַמְּזוּרָה,
הָךְ – סידור גזירי עצים דְּאִית לָהּ תִּפְקִינָתָא – שאם סידור בטעות
בלילה יכול לפרק ולסדר מחדש לֹא קָתַנִּי במשנה, כלומר לא
הטריחו חכמים את הכהנים לעלות לגג בשבילה, אלא סמכו על
האור הנראה בעזרה. הדרן עֲלֵךְ בְּרֵאשׁוֹנָה פֶּרֶק שְׁלִישִׁי – אמר להם
הממונה

משנה

מפרק זה יבואר סדר עבודת יום הכפורים. משנתינו מתחילה לדון
בעבודת השחר.

לפני שהתחילו בעבודת היום, אֲמַר לָהֶם הַמְּמוֹנָה – סגן הכהנים,
צִאוּ למקום גבוה בבית המקדש וְרֵאוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְׁחִיטָה, דהיינו
אם האיר המזרח, אִם הִגִּיעַ הַזֶּמֶן, הִרְאָה אֹמֶר בְּרַקָּא – האיר.
מִתִּיב בֶּן שְׂמוּאֵל אֹמֶר, הממונה שואל את הצופה האם האיר פָּנִי
כָּל הַמְּזוּרָה – כל האופק המזרחי עַד שֶׁבְּחֶרְזֵן, וְהוּא [הצופה]
אֹמֶר הֵן. מבארת המשנה, וְלָמָּה הוֹצִירָכוּ לָכֵךְ – לעלות לגג
ולראות, משום שפֶּעַם אַחַת עָלָה מֵאִיר הַלְכָּנָה בסוף הלילה בצד
מזרח, וְדִימּוּ [חשבו] שְׁהָאִיר פָּנִי הַמְּזוּרָה, וְשִׁחְטוּ אֶת הַתְּמִיד,
וכשראו שטעו הוֹצִיאֻהוּ [את התמיד] לְבֵית הַשְּׁחִיטָה, כדן
קדשים פסולים שטעונים שריפה.

המשנה חוזרת לסדר יום הכפורים: לאחר שאמר הצופה שהגיע
זמן השחיטה, הוֹרִידוּ בֶּתָן גְּדוֹל לְבֵית הַמִּבְרָלָה, כדי שיטבול לפני
עבודתו, וזו טבילה ראשונה מחמש הטבילות שטובל כהן גדול
ביום הכפורים.

מוסיפה המשנה: וְהַהֲלָל הָיָה בְּמִקְדָּשׁ, כָּל הַפִּסֵּף [המכסה] אֶת
רַגְלָיו ונפנה לגדולים, שָׁעוֹן [הייב] מִכִּלְיָה. וְכָל הַמְּמִיל מִים – נפנה
לקטנים, שָׁעוֹן קִידוּשׁ יְדֵים וְרַגְלֵיהֶם.

יומא דף כח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קכז

גמרא

במשנה מבואר שזמן השחיטה קודם נץ החמה. ונחלקו תנאים
כמה אור צריך שיהיה כדי שיוכלו לשחוט: תנא רבי ישמעאל
אומר, הצופה בגג אומר ברכך ברכאי – האיר האור. רבי עקיבא
אומר, הצופה אומר עלה ברכאי – עלה האור, והוא יותר מאוחר.
נחומא בן אפקשיון אומר, אף ברכאי – [האיר] בברכו, ואפשר
לראות מכח האור את חברו. מתיא בן שמואל (אומר) הממונה על
הפיסות אומר, האיר פני כל המורה עד שבברכו. רבי יהודה בן
בתירא אומר, האיר פני כל המורה עד בברכו, ובנוסף לזה כבר
יצאו כל העם איש איש למלאכתו, והוא מאוחר מהאיר פני כל
המורה.
הגמרא מקשה על רבי יהודה בן בתירא: אי הכי – אם המתינו עד
שיצאו העם, דהיינו עד הנץ החמה, ננה ליה טובא – נתאחר הזמן
מאד. מתרצת הגמרא: לשבור פועלים קאמרינן – הכוונה שיצאו
בעלי התנים לחפש פועלים, ויוצאים קודם הנץ החמה כדי
שיתחילו מיד בהנץ החמה.
כיון שדיברו בענין הזריזות בבוקר, מביאה הגמרא בענין הזריזות
בתפילת מנחה: אמר רב ספרא, זמן צלותיה – תפילת מנחה
דיבריה אבינו, היה מבי משחרי בותלי – כשהחל להיראות צל
במזרח הכתלים, והוא כשהשמש נוטה מאמצע הרקיע למערב.
מקשה הגמרא: אמר רב יוסף, אמן מאברהם נקים ונגמר – וכי ניתן
ללמוד מאברהם, הרי מי יכול להיות זריז כמורה. אמר – [הקשה]
רבא על קושית רב יוסף, הרי התנא גמר – [למד] מאברהם, ואין לא
גמרינן מיניה – מדוע שלא נלמד ממנו. והיכן התנא למד מאברהם,
דתנא לגבי מצות מילה, נאמר (ויקרא יב א) וציום השמיני ימול בשר
ערלתו, ופסוק זה מלמד שכל היום השמיני בשר למילה, אלא
שמכל מקום הורוין מקרימין וממחרין לקיים מצות, שנאמר (בראשית
כב א) ויושבם אברהם בבקר ויחבש וגו'. ומכך שהתנא למד מאברהם
זריזות למילה, מוכח שאפשר ללמוד ממנו זריזות למצוות.
אלא אמר רבא, רב יוסף לא הקשה איך נלמד זריזות מאברהם,
אלא הא קא נקשיא ליה – כוונתו להקשות על רב ספרא ממשנה
בפסחים, דתנן (פסחים נח) חל ערב פסחים להיות בערב שבת, והזמן
לקרבן פסח דחוק, תיקנו שביום זה יאז נשחט התמיד בשש שעות
ומחצה מן היום, דהיינו אמצע השעה השביעית, וקרב בשבע
ומחצה. וקשה, אם לומדים מאברהם שערב הוא מתחילת שבע,
ונשחטיה את התמיד באותו יום כבר מבי משחרי בותלי, שזה
בתחילת שבע, שהרי הזמן דחוק ביום זה.
מקשה הגמרא: מאי קושיא – מה הקושיא שישחטו את התמיד
בתחילת שבע, ודילמא – אולי בותלי דבית המקדש רק בשש
ומחצה משחרי – היו משחרים, והוא משום דלא מכוני טובא –
שלא היו ברוחב שדה למעלה ולמטה אלא היו רחבים מלמטה
והולכים וצרים כלפי מעלה, והיה הצל נראה במזרח הכותל רק
אחרי חצי שעה. ולכן לא שחטו בתחילת שבע, שהרואים עלולים
לטעות שאפשר לשחוט גם קודם חצות, וכן יבואו להתפלל מנחה
בזמן זה.
אי נמי – ועוד קשה, איך לומדים זמן מנחה מאברהם הרי שאני
– [שונה] אברהם דאיצטגנינות גדולה היתה בלבו – היה בקי במהלך
המזלות וידע מתי זמן מנחה, אבל אנו יכולים לטעות ולהתפלל
לפני הזמן. אי נמי, משום דקון – [חכם] ויושב בישיבה הנה, ולא בא
לידי טעות שהשכינה עימו.
וראיה שישב בישיבה: דאמר רבי חמא ברכי חנינא, מתחילת ימיהן
של אבותינו, ואף קודם מתן תורה, לא פרישה – [פסקה] בישיבה מהם.
היו במצרים ישיבה עמהם, שנאמר (שמות א טו) ויושב בישיבה לעשות
מזמרים במצרים את יאספת את זקני ישראל, והיינו
חכמי ישראל. היו במדבר ישיבה עמהם, שנאמר (במדבר יא טו) אספה
לי שבועים איש מוקני ישראל. אברהם אבינו זמן ויושב בישיבה הנה,
שנאמר (בראשית כד א) ואברהם זמן – [קנה חכמה] בא פסחים. יצחק
אבינו זמן ויושב בישיבה הנה, שנאמר (שם כד א) ויהי כי זמן יצחק,
והיינו שהיה חכם בתורה. וכן יעקב אבינו זמן ויושב בישיבה הנה,
שנאמר (שם מח ע) ויצני ישראל בברו מוקני. ואף
אליעזר שהיה עבד אברהם זמן ויושב בישיבה הנה, שנאמר (שם כד

א) ויאמר אברהם אל עבדו זמן ביתו המשל ככל אשר לו, ואמר על
זה רבי אליעזר שפושל בתורת רבו. ועוד ראיה, שנאמר (שם טו ב) והוא
דמשק אליעזר, ואמר רבי אליעזר שדמשק' היא נטריקון שדולה
ומשקה מתורתו של רבו לאחרים.
הגמרא ממשיכה בענין קיום מצוות אצל אברהם: אמר רב קייס
אברהם אבינו כל התורה כולה שנאמר (שם כו ה) עקב אשר שמע
אברהם בקלי וגו' וישמר משמתי מצותי חקותי ותורתי. ומכאן
שקיים את כל התורה. אמר ליה רב שימי בר חיאי לרב, ואימא –
אולי נאמר שקיים רק שבע מצות בני נח, ובוה נחשב ששמע בקול
ה'. מקשה הגמרא על לשון קושיתו: איך אפשר לומר שקיים רק
שבע מצוות הא אבא נמי מילה שקיים. מבארת הגמרא: קושית
רב שימי היא, ואימא שקיים רק שבע מצות בני נח ומילה. מתרצת
הגמרא: אמר ליה רב לרב שימי, אם בן שקיים רק שבע מצוות
ומילה, מה שכתוב 'מצותי ותורתי' למה לי, הרי כבר יודעים
ששמר מצוות אלו, ומהיתור נלמד שקיים את כל התורה.
אמר (רב) [רבא] ואיתימא – ויש אומרים שאמר רב אשי, קייס
אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, אף שתיקנה חכמים ולא
נאמרה למשה בסני, שנאמר 'תורתי' בלשון רבים, ללמד שקיים
אחת – [בין] תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה, ותורה שבעל פה
היינו כגון עירוב תבשילין.
שנינו במשנה: מתיא בן שמואל אומר וכו' והוא אומר הן. מבררת
הגמרא: מאן אמר הן – מי ענה הן, אילימא – אם נאמר דהך דקאי
איתימא – שזה שעומד על הגג, קשה, וכי הוא חלים והוא מפשר
– הוא עצמו חולם החלום וגם פותרו, כלומר, וכי הוא גם השואל
וגם המשיב, שהרי הוא אמר 'האיר כל פני המורה עד שבחברון'.
אלא נאמר שענה הן הך דקאי אאריא – העומד למטה, קשה מנא
ידיע – מנין ידע שהאיר המורה. מתרצת הגמרא בשתי דרכים:
איבעית אימא – אפשר לומר שאמר הן הך דקאי אאריא – העומד
למטה, ואיבעית אימא שאמר הן הך דקאי אאריא – העומד על
הגג. ומבארת הגמרא: איבעית אימא הך דקאי אאריא, וסדר
הדברים הוא, בתחילה אמר איהו – הצופה שעל הגג האיר פני כל
המורה, ואמר ליה הך דקאי אאריא – ושואלו העומד למטה אם
האור נראה עד שבברכו, ואמר ליה איהו – [הצופה] הן, ואיבעית
אימא הך דקאי אאריא, והסדר הוא, אמר איהו – העומד למטה
שאל, האיר פני כל המורה, ואמר ליה הצופה, הגיע האור עד
שבברכו, ואמר ליה – וענה העומד למטה הן – אכן כך שאלתי.
שנינו במשנה: וילמא הוצרכו לכה וכו' שפעם אחת עלה מאור
הלבנה ודימו שהאיר מזרח. מקשה הגמרא: ומי מיתליף – וכי
אפשר לטעות בין זריחת הלבנה לחמה. והתנא בברייתא, רבי
אומר, אינו דומה תימור – עמוד האור הזקוק ודומה לתמר של
לבנה לתימור של חמה, תימור של לבנה מתמר ועולה במקום אחד
במשל, ותימור של חמה מפציע לכאן ולכאן ונראה בכמה מקומות.
מתרצת הגמרא: תנא דבי רבי ישמעאל, היום שטעו יום המעוון
הנה, שאף עמוד הלבנה עולה ומפציע לכאן ולכאן.
אמר רב פפא, שמע מינה מכך שאור הלבנה שנתקל בעננים מתפזר,
דיומא דעיקא – [יום מעונן] כוליה שמעא – יש שמש בכל מקום,
משום שאין החמה יכולה לצאת במקום אחד ובוקעת בהרבה
נקבים. ומבארת הגמרא, למאי נפקא מינה בזה שגם בצל יש שמש,
לשמוחי עזרות לייבשן, שהשמש טובה להן, וביום מעונן טוב
לשטחן גם בצל. אי נמי, לכדדרש רבא, אשה לא תלוש בפסח לא
בשמי, שמחממת העיסה וקורב להחמין, וכן לא תלוש בשמי חמה
– מים שהוחמו בשמש. וביום מעונן לא תלוש אפילו בצל, וכן לא
תלוש במים שהיו מגולים ביום המעונן אפילו שלא כנגד השמש.
אמר רב נחמן, וזהמא – [חום] דשימשא ביום מעונן קשי – יותר חזק
שימשא עצמה. וסימניך לזכור זה, דנא דחלא – חבית חומץ
סתומה שאין הריח יוצא, וכשנוקבים בה נקב קטן יוצא ריח חזק,
וכן ביום מעונן כשיש נקב בין העבים החום יוצא משם בחזק.
שכירי דשימשא – סינור השמש, דהיינו קרני השמש שבין
העננים, קשו – קשים לאדם המסתכל בהם יותר משימשא – מאור
השמש. וסימניך לזכור זה, דילמא – זרם דק של מים מפריע לאדם
יותר מאם נכנס כל גופו במים.